

PROGRAM, ELŐADÁSKIVONATOK, KIRÁNDULÁSVEZETŐ

21. MAGYAR ŐSLÉNYTANI VÁNDORGYŰLÉS

2018. május 24-26.

Félicsfürdő

c.ullmann@exeter.ac.uk, s.p.hesselbo@exeter.ac.uk

²University of Plymouth, School of Geography, Earth and Environmental Sciences, Plymouth PL48AA, Drake Circus, Fitzroy Building; kevin.page@plymouth.ac.uk

³ELTE TTK Általános és Alkalmazott Földtani Tanszék, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C

⁴MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C; palfy@nhmus.hu

A kora-jura a földtörténet egyik kritikus szakasza, mivel a lemeztektonikában, az éghajlatban, az óceán kémiai állapotában és az élővilágban is olyan jelentős változások történtek, amelyek a Föld mai, modern működési rendszerének kialakulása felé vezettek. A történések nyomán követésére páratlan lehetőséget nyújt Észak-Wales egyik legfontosabb mélyfúrása, az 1966-1967 során mélyült Mochras Farm-i fúrás (Llanbedr, Cardigan-öböl); amelynek 1300 méteres, folyamatos alsó-jura rétegsora egyedülállóan vastag és fossziliákban gazdag. Ehhez képest a dél-angliai Somerset területén mélyült alsó-jura fúrások (Burton Row, Brent Knoll) ugyan csekélyebb, összesen körülbelül 400 m alsó-jura vastagsággal rendelkeznek, azonban kivételes gyakoriságú, eredeti aragonit héjjal megőrződött ammonitesz példányok állnak rendelkezésre a fúrómagból. Ezeket Anglia klasszikus tengerparti előfordulásaival, illetve más alsó-jura fúrásokkal korrelálva lehetőség nyílik a fauna migrációs eseményeinek nyomán követésére, valamint a biogeográfiai kapcsolatok vizsgálatára más kora-jura tengerekkel.

A migrációs útvonalak nyomozására az egyik legjobb jelölt a kozmopolita, hosszú időbeli elterjedésű *Arnioceras* ammonitesz nem. Ezen kívül diverz és gyakran fordul elő mindkét európai bioprovincia alsó-sinemuri rétegsoraiban, valamint a csendes-óceáni térségben is jól ismert. Annak ellenére, hogy a nem könnyen felismerhető, az *Arnioceras* faj szintű elkülönítése taxonómiai nehézségekbe ütközik, mivel a leírt fajok látszólagos gazdagsága gyakran olyan apró morfológiai különbségtételnek köszönhető, amely a fajok természetes változékonyságának határmezsgyéjére esik.

A probléma hatékony statisztikai megközelítése lehet a többváltozós adatelemzési módszerek közül például a főkomponens analízis (PCA) vagy a nem metrikus többdimenziós skálázás (NMDS), amelyek célja hogy kimutassunk és elkülönítsünk statisztikailag is felismerhető morfológiai bélyegeket és azok evolúciós lépcsőfokait az idő függvényében. A mochrasi és somerseti fúrómagok nagy felbontású ammonitesz biosztratigráfiai adatai,

valmains Nyugat-Somerset klasszikus jura lelőhelyei, köztük a sinemuri emelet bázisának globális határsztratotípusa (GSSP), pontos sztratigráfiai keretet biztosítanak a nem ontogenetikai fejlődések vizsgálatához, és ez által összehasonlítási alapot szolgáltathatnak más, nehezen határozható, rétegtanilag bizonytalan helyzetű példányok és lelőhelyek számára is.

A jövőben további célunk a meglévő mochrasi, valamint Burton Row-i fúrómagok anyagának vizsgálata – az utóbbi tervezett újrafúrásából várható új példányokkal kiegészítve – a következő szempontok alapján: 1) több mint 1000 ammonitesz taxonómiai és biosztratigráfiai feldolgozása a két fúrómagból, valamint más, velük korrelálható szelvényekből; 2) az északnyugat-európai alsó-jura ammonitesz biosztratigráfia tesztelése, illetve finomítása; 3) C és O stabilizotóp-arányok, valamint fontos fő- és nyomelemek koncentrációinak geochemiai vizsgálata a makrofossziliák vázanyagán.

KORA-PLEISZTOCÉN KÖRNYEZET-REKONSTRUKCIÓK A BEREMENDI KRISTÁLY-BARLANG (BEREMEND 16) GERINCES FAUNÁINAK PALEOÖKOLÓGIAI ELEMZÉSE ALAPJÁN

TREMBECZKI MÁRIA¹, MÉSZÁROS LUKÁCS², SZENTESI ZOLTÁN^{*3}, PAZONYI PIROSKA⁴

¹Ferences Gimnázium, 2000 Szentendre, Áprily Lajos tér 2.; mk.trembeczki@gmail.com

²ELTE TTK Őslénytani Tanszék, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C; lgy.meszaros@gmail.com

³MTM Őslénytani és Földtani Tár, 1431 Budapest, Pf. 137; crocutaster@gmail.com

⁴MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport, 1431 Budapest, Pf. 137; pinety@gmail.com

A beremendi Szőlő-hegyen található Kristály-barlangból JÁNOSSY Dénes és TOPÁL György 1985 és 1987 között, hat alkalommal gyűjtött 15 különböző lelőhelyen, 20 kisgerincesekben gazdag barlangi vörösgyag mintát, melyek anyagát összevonva, Beremend 16 néven publikálták. A jegyzőkönyvekből azonban kiderül, hogy a denevér anyagban jelentős eltérések vannak egyrészt a lelőhelyek gazdagságában, másrészt fajösszetételében, ami a lelőhelyek kissé eltérő korára, valamint a barlang környékén végbement környezetváltozásokra utal.

Mivel a barlang különböző részeiről származó minták kisemlős faunája (a denevérek kivételével),

csak az egyes fajok arányában tér el, de fajösszetételében nem változik, valószínű, hogy az összes minta többé-kevésbé hasonló korú, és a denevérfaunában megfigyelhető változások rövid időn belül lezajlott, lokális változásokra vezethetők vissza. A pocokfauna (*Mimomys savini*, *Mimomys pusillus*, *Microtus (A.) pliocaenicus*, *Lagurodon arankae*) és a cickányfauna (*Sorex runtonensis*, *Sorex (Drepanosorex) savini*, *Asoriculus gibberodon*, *Petenya hungarica*) alapján a barlangi lelőhelyek kora 1,5-1,4 millió évvel ezelőtre tehető.

Az előzetes jelentések 15 denevérfajt említettek a barlangi lelőhelyekről. Ebből kettőt (*Myotis frater* és *M. emarginatus*) nem sikerült a TOPÁL György által taxonómiailag feldolgozott anyagban azonosítani, hárommal (*Rhinolophus euryale*, *Myotis praevius* és *M. bechsteini*) viszont ki kellett egészíteni a listát. A 4., 6. és 8. lelőhelyek kis denevér-példányszáma nem ad lehetőséget ökológiai következtetések levonására. A többi mintában kisebb-nagyobb arányban mindenhol előfordulnak mediterrán fajok (*R. mehelyi*, *R. euryale*, *M. schreibersi*, *M. schaubi*, *M. blythi*, *M. dasynceme*). Emellett több helyen, de a 3., 7., 9. és 13-14. lelőhelyeken nagyobb arányban is megjelennek a boreális denevérek (*M. daubentoni*, *M. steiningeri* és *E. nilssoni*). Az északiak megjelenése összefüggést mutat az erdei fajokkal, míg a mediterránoké a füves-bozótos vegetációt jelzőkkel korrelál.

A többi kisemlős az 1., 5., 8., 9., 11-18., 19. és 20. lelőhelyekről került elő jelentős mennyiségben. Ezek nagy részében zárt és nyílt vegetációt kedvelő cickányfajok egyaránt előfordulnak, de a 9., 11-18., 19. és 20. lelőhelyeken a pusztai *Crocidura* cickányok túlsúlyban. A környezet nyíltságát a pocoklemmingek dominanciája is megerősíti ezeken a lelőhelyeken. A nyílt vízfelület közelségét jelző fajok mind a denevérek (*R. euryale*, *M. brandti*, *M. nattereri*, *M. daubentoni*, *M. dasynceme* és *M. mystacinus*), mind pedig a cickányalkatúak (*D. thermalis*, *B. fissidens* és *S. savini*) esetében minden mintában nagy számmal képviseltetik magukat.

A Beremend 16-os lelőhely herpetofaunája igen fajgazdag, összesen 31 taxont lehetett elkülöníteni. A lelőhelyről gyűjtött különböző mintákat összehasonlítva, hasonlóan az emlősökhöz, kitűnnek a különbségek nemcsak a leletek mennyiségét, hanem a fajgazdagságot és fajösszetételt tekintve is. A 9. és 18. számú minták bizonyultak a legfajgazdagabbnak, míg a 19. és 20. mintákban jelentős diverzitáscsökkenés mutatkozik. A legszegényesebb a 8., ahonnan csak néhány *Natrix* sp. leletet ismerünk, és kicsit fajgazdagabb az 5. szá-

mú, ahol a békák és siklófélék mellett megjelennek még a viperafélék is. A többi minta egyáltalán nem szolgáltatott herpetoanyagot. Az anyagban feltűnően sok a nedvességkedvelő faj (31 %), melyek főleg az 5., 9., 18. és 20. mintákban jelennek meg. A felnőttként nem vízigenyes *Bufo viridis* a 9. és 18. rétegekben a leggyakoribb, melynek vegyes korösszetételű csontleletei arra utalhatnak, hogy egy közeli víztestnél szaporodhattak. Az erdei faunaelemek elsősorban a 18. rétegben jelennek meg (*Rana cf. dalmatina*), míg a 9. mintában az erdei sikló leletek a gyakoribbak.

ÓSKÖRNYEZETI REKONSTRUKCIÓ A KELETI-KÁRPÁTOK SZENT ANNA- TAVÁNAK VIZSGÁLATA ALAPJÁN

VINCZE ILDIKÓ^{1,2}, MAGYARI ENIKŐ^{2,3},
BRAUN MIHÁLY⁴, HUBAY KATALIN⁴,
WALTER FINSINGER⁵, JAKAB GUSZTÁV^{6,7},
SZALAI ZOLTÁN^{3,8}

¹ELTE TTK, Általános és Alkalmazott Földtani Tanszék, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C; ildi_vincze@yahoo.com

²MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C;

³ELTE TTK Környezet- és Tájföldrajzi Tanszék, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C; emagyari@caesar.elte.hu

⁴MTA ATOMKI Hertelendi Ede Környezetanalitikai Laboratórium (HEKAL), 4026 Debrecen, Bem tér 18/C; braun.mihaly@atomki.mta.hu; hubay.katalin@atomki.mta.hu

⁵Institute des Sciences de l'Evolution de Montpellier, (ISE-M DECG), F-34095 Montpellier CEDEX 5, Place Eugène Bataillon 2; walter.finsinger@univ-montp2.fr

⁶Szent István Egyetem, Agrár- és Gazdaságtudományi Kar, 5540 Szarvas, Szabadság út 1-3.

⁷MTA BTK Régészeti Intézet, 1014 Budapest, Úri utca 49.; jakab.gusztav@gk.szie.hu

⁸MTA CSFK Földrajtudományi Intézet, 1112 Budapest, Budaörsi út 45.; szalaiz@mtafki.hu

A Keleti-Kárpátok Szent Anna-tavának üledékén paleoökológiai módszerekkel végzett vizsgálat fő célja a késő-pleniglaciális (24 000–14 700 év közötti), az azt követő késő-glaciális (14 700–11 700 év közötti) és holocén időszakokat is lefedő lokális öskörnyezeti rekonstrukció létrehozása volt. A munka során a 2010-es fúráson végzett növényi makrofosszília elemzések mellett, a szervesanyag-tartalom, a pollen és a 2013-as üledékmagon végzett makropernye, szervesanyag-tartalom, kémiai elemösszetétel és a mágneses szuszceptibilitás vizsgálatok eredményeit is felhasználtuk.

21. MAGYAR ŐSLÉNYTANI VÁNDORGYŰLÉS

PROGRAM, ELŐADÁSKIVONATOK, KIRÁNDULÁSVEZETŐ

21. Magyar Őslénytani Vándorgyűlés, Félixfürdő, 2018

Szerkesztette VIRÁG Attila és BOSNAKOFF Mariann

Kiadja a Magyarhoni Földtani Társulat, Budapest

ISBN 978-963-8221-70-4

A kirándulásvezető szerzői:

IOAN I. BUCUR (Babeş-Bolyai University)

GALÁ CZ ANDRÁS (Eötvös Loránd Tudományegyetem)

HÍR JÁNOS (Pásztói Múzeum)

IULIANA LAZĂR (University of Bucharest)

PAZONYI PIROSKA (MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport)

EMANOIL SĂSĂRAN (Babeş-Bolyai University)

LIANA SĂSĂRAN (Babeş-Bolyai University)

SZENTE ISTVÁN (Eötvös Loránd Tudományegyetem)

VENCZEL MÁRTON (Muzeul Țării Crişurilor)

VIRÁG ATTILA (MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport)

A 21. MAGYAR ŐSLÉNYTANI VÁNDORGYŰLÉST TÁMOGATTA:

Hantken Miksa Alapítvány

Magyar Természettudományi Múzeum

Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat

Muzeul Țării Crişurilor

Nemzeti Kulturális Alap

A 21. MAGYAR ŐSLÉNYTANI VÁNDORGYŰLÉS SZERVEZŐI:

Magyar Imre (felelős szervező, az MFT Őslénytani–Rétegtani Szakosztályának elnöke)

Bosnakoff Mariann (szervező, az MFT Őslénytani–Rétegtani Szakosztályának titkára)

Bodor Emese Réka (0. napi programok, NKA pályázat)

Ősi Attila, Pálfy József, Tóth Emőke (hallgatói verseny, logisztika)

Venczel Márton (terepbejárás, szállás, étkezés)

Virág Attila (0. napi programok, konferenciakötet)

Krivánné Horváth Ágnes (pénzügyek, a Magyarhoni Földtani Társulat ügyvezetője)

Köszönet valamennyi önkéntes segítőnknek!